

DE BEPROEVING VAN DE VADER (Lukas 15,11-32) Zondag Laetare 2016

Het evangelieverhaal van 'de verloren zoon' (?), of van 'de vader met de twee zonen' - de titel van deze parabel geeft meestal richting aan het perspectief van de uitleg. De hoofdrolspeler in deze gelijkenis is de vader, die wordt geschilderd als een 'barmhartige vader', zoals Rembrandt dat deed. Vandaar dat in het Jaar van Barmhartigheid afbeeldingen van dat schilderij ruim verspreid worden, als uitnodiging tot bezinning op het thema 'barmhartigheid'. En wie denkt dan niet aan de persoonlijke uitleg die Henri Nouwen in zijn boek 'Eindelijk thuis' aan deze parabel gaf. Of aan de uitleg van pater Jan van Kilsdonk (in: Gezegend de Onzienlijke, Kampen 1988, 93), die ooit sprak: "Mensen die door hun leven verworpen zijn, beseffen vaak aan hun gebeente dat ze niet zochten, maar zelf gezocht en gevonden werden." Deze mijmeringen over de parabel wil ik vanuit het perspectief 'De beproeving van de vader' kort ontwikkelen. Vervolgens kom ik uit bij het thema van 'het gezien worden door de vader'. Maar eerst enkele bijbelse parallelverhalen in het Eerste of zgn. Oude Testament.

Abram kreeg twee zonen, één bij zijn slavin Hagar en één bij zijn vrouw Sara (vgl. Genesis 16 en 21). In deze gelijkenis worden de verhalen over Jakob en Esau meegehoord, de tweelingzonen van Isaak. Met een list verovert Jakob als jongste het eerst-geboorterecht. Later zullen zij zich weer met elkaar verzoenen. Over die verzoening tussen de broers staat geschreven (Naardense vertaling): "Esau snelt hem tegemoet, omarmt hem, valt hem om de hals en kust hem; ze huilen het uit." (Gen 33,4). Dat is wat we horen over de vader van de teruggekeerde zoon: "Opgestaan komt hij aan bij zijn vader; als hij nog ver weg is, ziet zijn vader hem en alles in hem beweegt: hij snelt toe, valt hem om de hals en kust hem." (Luk 15,20) Dat kan geen toeval zijn, die parallel in verzoeningsverhalen: de oudste komt de jongste ruimhartig tegemoet! En het refrein dat hier klinkt, is een heldere verwoording van wat 'verrijzenis' betekent: "deze zoon van mij was dood en is herleefd, was verloren en is gevonden!" (24;32). In dit refrein ligt ook de verborgen herinnering aan hét verhaal over 'de beproeving van de vader', ook gekend als het zogenaamde 'offer van Isaak' (Gen 22). Abraham werd beproefd in zijn bereidheid om zijn eigen toekomst op het spel te zetten, door hem te binden als een brandoffer, omdat hij meende dat de Stem van de ENE dat van hem vroeg. Die bereidheid wordt hem tot zegen, omdat hij naar de STEM heeft willen luisteren (Gen

22,18). In de parabel van Lukas keert deze ruimhartige bereidheid van de vader terug: de jongste krijgt zijn erfdeel, waar hij recht op denkt te hebben, om er de wijde wereld mee in te gaan en het leven te beproeven. Opvoeding geslaagd, denken wij misschien hier in het Westen. Beproof je talenten maar en kom jezelf tegen, iets wat in ingewikkelde vader-zoon verhoudingen meespeelt. Je moet tenminste één keer failliet gaan om goed te leren ondernemen, zo klinkt het bij mensen met ondernemersdrift. Maar wanneer je bij de start van deze gelijkenis opnieuw aan de realiteit denkt van de vluchtelingenstroom, dan wordt die jongste jongen het beeld van de jonge man die onderweg is gegaan om érgens een nieuw land te vinden, een nieuwe toekomst. Die niet-denkbare jongeman is terecht gekomen in de [‘Jungle van Calais’](#): “Hij verlangde ernaar zijn buik te vullen met de schillen die de varkens aten, maar niemand die ze hem gaf!” (Luk 15,16). In de gelijkenis heeft de jonge avonturier de mogelijkheid terug te keren naar zijn vaderhuis, “Opgestaan komt hij aan bij zijn vader”, en voelt zich schuldig over zijn mislukte levensproject. Op dit moment van de gelijkenis willen vrome uitleggers graag het thema ‘schuld en boete’ introduceren, maar dát is niet de pointe van deze gelijkenis. De (avontuurlijke) afwezigheid van de jongste zoon IS de beproeving van zijn vader. In de vuiligheid van het bestaan heeft de jongste zoon zijn vader voor ogen, als een verre droom. Die verte wordt overbrugd door het verlangen van zijn vader, in wie “alles beweegt”. Dát is verzoening vanuit onuitsprekelijke diepten. “Het oude is voorbij, het nieuwe is al gekomen”, met de woorden van Paulus (2 Kor 5,17). Verloren zijn en teruggevonden worden; als voor dood zijn verklaard, maar weer levend geworden, méér dan genoeg reden tot feesten. Dat is wel anders dan het verhaal van de Syrische jongen Johnny (14), die sinds september in Nederland is, mét zijn vader, in het kamp, in Heumensoord, gevlucht uit Damascus, waar de rest van zijn familie weer is. Hij vertelt in een interview, hij spreekt er al goed genoeg Nederlands voor en wil later chirurg worden en speelt piano: “Het leven in Heumensoord is slecht. Ik slaap met mijn vader in een stapelbed, hij boven, ik beneden, zodat ik er niet uit kan vallen. We slapen soms slecht, dan is er lawaai. Muziek van anderen, maar niet altijd, dan is er een goede nacht. We slapen met zes andere Syriërs op één kamer, allemaal goede mensen, aardig. Mijn vader is ingenieur, het leven is saai voor hem.” (Trouw 26.2.2016) Het is wachten, wachten op een verblijfsvergunning.

Vader én zoon. Er was ooit zo'n spelletje met de titel "Zo Vader, Zo Zoon". Héél onschuldig, met een niet onschuldige programmageschiedenis. Zoeken naar de gelijkenis, maar alleen door aandacht voor de verschillen! Hier komt dan het tweede thema van deze gelijkenis in beeld, namelijk vanuit het conflict met 'de rechtvaardige oudste zoon'. De jongste zoon, hij wordt 'in de verte' door zijn vader gezien. Zijn vader is hem nooit vergeten, vanzelfsprekend. Gezien willen wórden, dat is toch wat ieder kind graag wil. Ouders juichen hun kinderen toe, zitten op de eerste rij, ook bij religieuze gebeurtenissen. Niet voor de ouders zélf, maar voor het kind, zodat het ziet: dáár zitten mijn ouders, ze zien mij! En dat is 'het probleem' in de gelijkenis. De oudste, rechtvaardige zoon heeft het gevoel jaren in de nabijheid van zijn vader te zijn geweest zonder ooit écht te zijn gezien door zijn vader: "zie, zovele jaren al ben ik u dienstbaar, nooit heb ik een gebod van u overtreden en mij hebt ge nooit een bokje gegeven zodat ik met mijn vrienden feest kon vieren, maar nu die zoon van u gekomen is enz." Als een trouwe mantelzorger is die oudste zoon altijd thuis gebleven, hij heeft de wijde wereld niet verkend, maar waar was ooit het extra, het feestvieren vanwege het 'gewone', zoveel jaren trouwe dienst? Een ring is naar zijn broer gegaan, én het mooiste kleed (dat doet hier denken aan Jozef! (Gen 37,23). In de zo geleefde nabijheid aan zijn vader ligt voor de oudste zijn 'blinde vlek'. Dat klinkt door in het antwoord dat de vader geeft aan zijn rechtvaardige zoon: "Jongen, jij bent altijd bij mij en alles wat van mij is, is ook van jou." (Luk 15,31). Dát is: zó vader, zó zoon! Een nog intiemere verbondsverklaring tussen vader en zoon is bijna niet denkbaar. Dat lijkt op wat we in het gebed van Jezus tot zijn Vader in Johannes 17 horen: "al het mijne is van u en het uwe is van mij", maar daar is er wederkerigheid van zélfgeve. Hier is het probleem, dat de zgn. rechtvaardige, de mens die trouw is in het gewone, in kerkwetten en in andere wetten, als een broer van de avontuurlijke, buitengewone ander, het niet kan verdragen dat de persoon van de vader liefde voor zijn twéé zonen heeft en het verbond met hen deelt op twee verschillende wijzen. Het feest, de maaltijd, is het aanbod, de uitnodiging tot verzoening. Niet de onoverbrugbare afstand, de 'dood', mag de scheiding zijn tussen vader en zoon, en tussen de twee broers, maar langs omwegen opent zich de kans tot een nieuw sámen-délen-van-léven, "opdat zij zouden mogen leven en wel in overvloed." (Joh 10,10)

Amsterdam, Obrechtkerk 6 maart 2016, dr. Frans Vervooren ocd